

Марија БРАДАШ

(Падова, Одсек за језик и књижевност,
Универзитет у Падови)

bradas.marija@gmail.com

ТРШЋАНСКИ ПОГЛЕД НА СЛОВЕНСКИ СВЕТ

(*Cronotopi slavi. Studi in onore di Marija Mitrović*, a cura di Persida Lazarević di Giacomo e Sanja Roić. Firenze: Firenze University Press, 2013, 287 pp.)

Богата збирка радова *Cronotopi slavi* [Словенски хронотопи], коју су уредиле Персида Лазаревић Ди Ђакомо и Сања Роић, објављена је прошле године у Фиренци под покровитељством Италијанског удружења слависта, а у част Марије Митровић, редовног професора и угледне слависткиње Тршћанског универзитета. Пертинентан наслов зборника дочарава дуг временски лук (од XIV в. до савременог доба, по хронолошком редоследу у зборнику) и широк словенски простор (од Истре до Русије) које су аутори прилога, колеге и пријатељи тршћанско-београдске слависткиње, оживели у својим радовима на чак пет (или, по мишљењу појединих теоретичара, четири) језика, односно на: енглеском, хрватском, италијанском, српском и немачком и на два писма: латиници и ћирилици. Проф. Митровић, која је у круговима светске славистике позната првенствено по својем проучавању словеначке књижевности и често цитирана као „амбасадорка” ове културе у јужнословенским крајевима, од 1993. године предаје српски и хрватски језик и књижевност у Трсту. Објавила је значајне радове (књиге, приручнике, есеје и преводе) из области српске, хрватске и словеначке књижевности, како сведочи двадесет страница њене библиографије, којом се затвара зборник. Осим тога, битно поље њених интересовања је имагологија, а нарочито слика Трста у српској књижевности и култури. Такође, треба нагласити да је 1968. године проф. Митровић била један од покретача часописа у којем се овај приказ објављује.

Зборник се отвара есејом Клер Фанел, англисткиње са Универзитета у Трсту и колегинице проф. Митровић. Овај прилог представља компаративну анализу између *Развода истарског*, катастарског документа који на три језика (латинском, италијанском и хрватском) сведочи о размеђивању три истарске општине у XIV веку, са једне стране, и појединих енглеских докумената аналогне природе, са друге стране. Ауторка истиче занимљиве подударности на плану тематике и законских мера између анализираних текстова. Наредни рад остаје у истарским крајевима,

али се хронолошки удаљава два века. Валнеа Делбјанко са Универзитета у Пули проучава и валоризује поезију слабо познате истарске и пуљске песникиње Филипе Лазее (Philippa Lazea) која је писала на латинском језику. У свом чланку о *Краљевству Словена (Regno degli Slavi, 1601)* Сања Роић са Универзитета у Трсту и Загребу доноси преглед рецепције овог дела опата Мавра Орбинија у хрватској и српској култури. Истичући шири словенски контекст на који се ово дело односи, ауторка текста подвлачи значај његове тематике за савремене јужнословенске контексте, имајући при том на уму битну улогу италијанске културе, која је све до почетка XX века представљала за далматинске интелектуалце прозор у културни свет Европе. Наредни прилог бави се културним прожимањима из супротног угла, будући да испитује историју италијанске рецепције једног значајног српског аутора. Марија Рита Лето, слависткиња са Универзитета Кјети-Пескара и преводилац Доситеја Обрадовића на италијански језик, нуди широку и детаљну слику Доситејевог незнатне рецепције у Италији, која је била последица брзоплетих, а неретко и погрешних тумачења његовог дела (Томазео се примерице често цитира у том смислу). Са друге стране, савремена италијанска занимања за дело овог српског просветитеља у директној су вези са значајем који његова личност има у српској култури данас. Доситеј је, иако само као предмет поређења, присутан и у тексту београдског италијанисте Жељка Ђурића, који анализира просветитељске идеје Герасима Зелића. Тумачећи Зелићево *Житије* у илуминистичком кључу, Ђурић истиче верску толеранцију као битно обележје овог Зелићевог дела. Српски просветитељи су нашли места и у есеју Персиде Лазаревић Ди Ђакомо, слависткиње са Универзитета Кјети-Пескара, која пореди немачко-швајцарско-дански педагошки модел са идејама Павла Соларића и Доситеја Обрадовића истичући подударности међу њима. Ауторка посебно наглашава директну повезаност између европског филантропизма и деловања Доситеја и његових сарадника, међу којима је најзначајнији био управо Соларић.

Занимљив је такође и чланак у којем тршћански историчар Бојан Митровић истражује однос између славофилије, славистике и рађања историје као научне дисциплине у Јужних Словена. Јелена Тодоровић, историчарка уметности са Универзитета у Београду, дочарава културни профил једне трговачке породице из Трста XIX века анализирајући колекцију уметнина и књига Еугенија Поповића, које заједно евоцирају слику балканског идентитета пресађеног у тршћанско приморје.

Полазећи од естетичке дихотомије лепог и узвишеног и њихових алегоријских представа у женској (природа) и мушкој форми (култура) Натка Бадурина, слависткиња са Универзитета у Удинама, уочава и разрађује извртање ове перспективе у хрватској историјској трагедији Иде Фурст *Краљевих Радован*. Овај прилог, који је између осталог и нека врста књижевно-критичког

разговора са Маријом Митровић, показује да проучавање историјских трагедија XIX века, које су допринеле стварању идеја о националном идентитету, утиче и на боље разумевање савремених историјских збивања.

Чланак Патриције Деото, слависткиње са Универзитета у Трсту, који тематизује утиске руских путника о Милану, „граду који је више европски него италијански”, изнова отвара питање италијанско-словенских културних интерференција. Сликара Јаковљев и писци Муратов и Вајл живе овај град не желећи да у њему нађу потврду „једне унапред стекнуте слике о земаљском рају”, водећи при том један вид духовног и уметничког дијалога са осталим италијанским градовима, а полазећи од универзалних уметничких израза, попут миланске Катедрале (*Дуото*) и Леонардове *Тајне вечере*. Путописна књижевност налази своје место и у раду Љиљане Бањанин, слависткиње са Универзитета у Торину, која анализира до сада слабо познати рукописни дневник који је Јелисавета Трифуновић водила током путовања ка Напуљу, а у потрази за повољном климом по здравље мужа, комедиографа Косте Трифуновића. Упркос незнатној књижевној вредности, путописне белешке ове путнице аутентичан су запис женског гласа у Србији XIX века.

У когнитивном проучавању урбанистике свог града, Марина Бити са Универзитета у Ријечи истражује однос природа–култура у градској средини. Упоређујући збирку разгледница које приказују град крајем XIX и почетком XX века и фотографије града које је 2006. године реализовао Ранко Докмановић, ауторка истиче разлике настале у градској физиономији, које су последица нестанка блиске везе између градске структуре и мора. Ова неповезаност довела је у питање и равнотежу између културе и природе, што Ријечани, чини се, ипак не увиђају остајући везани за историјску слику свога града.

Иван Верч, редовни професор славистике на Тршћанском универзитету, тематизује погледе на Чехова које је Мајаковски изнео у часопису *Новая Жизнь* (1914), истичући и несагласност уредника часописа са уверењима Мајаковског. Чеховљево прозно и позоришно стваралаштво одбија, сматра Мајаковски, улогу писца као „носиоца истине”, будући да је истина код Чехова у блиској вези са логиком речи, а не са реалношћу стварног живота, јер „реч ствара мисао, а не мисао идеју”.

Чланак Хенрија Р. Купера са Индијана универзитета у Сјединеним Државама још један је допринос компаративном карактеру ове збирке. Аутор пореди шест српских превода *Пролога Јеванђеља по Јовану* са грчког (Л. Бакотића, Д. Стефановића, Е. Чарнића, А. Бирвиша, анонимног преводиоца из Тексаса и Комисије Светог архијерејског синода СПЦ) са Вуковим преводом *Новог завета*, првим преводом на српском језику. Куперова традуктолошка анализа ових седам превода *Пролога* показује да су аутори у незнатној мери следили Вуков пример.

У свом занимљивом прилогу Мелита Рихтер Малабота, социолог, културолог и тршћанска списатељица, разматра питање плури-идентитета миграната и предлаже листу услова неопходних за суживот са Другим како на Балкану, тако и у остатку Европе. Балкан, или прецизније речено, бивша Југославија и тема језичког идентитета предмет су рада хрватске слависткиње и дугогодишњег предавача на немачким универзитетима Сњежане Кордић. Ауторка се пита шта би Европска унија могла да научи из југословенских језичких политика. Будући да су закони о употреби језика у јавном животу у бившој Југославији били демократски и да су постојали прописи чији циљ је био спречавање хегемоније једног језика или једне језичке варијанте, ауторка закључује да би југословенска политика према језичким мањинама могла послужити као пример и за актуелни европски контекст. Звонко Ковач, слависта са Универзитета у Загребу, разматра могућности проучавања јужнословенских књижевности у ширем, компаративном и интеркултуралном контексту. Ковач примећује поједине елементе који иду у прилог над – и транснационалном проучавању књижевности у оквиру компаратистике и културолошких студија које, између осталог, доприносе и бољој рецепцији канонских аутора и дела у међународном контексту.

У сфери „словенских хронотопа” метакритички прилог загребачког романисте Ненада Ивића с правом налази своје место. Ивић, полазећи од једног фрагмента петог романа Салмана Рушдија и његових могућих тумачења, доводи у питање сам појам тумачења и сигурност одређених значења које пропагирају књижевни критичари. Ако је тачно да намера књижевности није да даје одговоре, већ да отвара простор дијалогу, онда Ивићев рад затвара ову збирку на заиста доследан начин.

Осмишљен и објављен као омаж професорки Митровић, зборник *Cronotopi slavi* карактерише богатство тема, језика, приступа и методологија. Славистички радови, сабрани у зборнику и концентрисани око бахтиновских појмова *хроноса* и *топоса*, показују да овакве студије, и када тематизују књижевна и историјска дела из прошлости, могу допринети осветљавању конкретних и актуелних проблема у европским културама, међу којима оне словенске заузимају широку и значајну област, која се отвара управо, и у овом контексту симболично, тршћанским залеђем.